

verleend, indien en voorzover daaraan behoefte blijkt te bestaan.

Hiermede kom ik als vanzelf tot mijn derde vraag: op welke wijze wordt steun verleend?

Bij deze vraag moet ik even in herinnering brengen de vroegere Armenwet, de Armenwet van 1854.

In den tijd, waarin deze wet tot stand kwam, had men een zeer beperkte opvatting van de overheidstaak, speciaal ook op het gebied der armenverzorging. Thorbecke deed wel een poging om de kerkelijke en particuliere armenzorg onder overheidsvoogdij te brengen, doch dit betrof toch eigenlijk alleen maar de organisatorische zijde van het armwezen. Evenals Groen van Prinsterer was hij van oordeel dat de overheid in beginsel ten opzichte van de directe steunverleening geen taak had.

Voor Thorbecke en voor de liberalen in het algemeen rustte die beperkte opvatting van de overheidstaak op de z.g. leer van den politiestaat. Er moest vrijheid zijn, voor zoover niet op zeer tastbare manier de openbare orde of publieke zedelijkheid geschonden werden en de overheid, als het ware als politiedienaar, met den sterken arm behoorde tusschenbeide te komen.

Voor Groen stond de zaak echter geheel anders. Hij verwierp de overheids-armenzorg, omdat hij in iedere overheids-armenzorg een aanval zag op de kerkelijke en particuliere armenzorg. Wanneer de overheid met haar vrijwel onbeperkte hulpmiddelen aan armenzorg zou gaan doen, dan voorzag hij uitbreiding van de staats-armenzorg als een olievlek en een daarmede gepaard gaande ineen-schroompeling van de vrijwillige liefdadigheid. En daarom eischte hij geen regeling doch uitroeiing van de z.g. charité légale (Adviezen I, p. 426).

De praktijk heeft Groen voor een belangrijk deel in het gelijk gesteld. De overheids-armenzorg is hand over hand uitgebreid. En ware niet door reveil, afscheiding en doeleantie nieuwe zedelijke kracht aan de particuliere en kerkelijke weldadigheid toegevoerd, dan zou er hier te lande, evenmin als in het buitenland, een betekenisvolle kerkelijke en particuliere weldadigheid zijn overgebleven.

De Armenwet van 1854 droeg intusschen het kenmerk van de toenmalige opvattingen. De wetgever beschouwde de overheids-armenzorg min of meer als een politiemaatregel. Overheids-armenzorg mocht, volgens de wet, slechts worden verleend bij volstrekte onvermijdelijkheid, n.l. als een uiterst middel om te voorkomen dat iemand zich in uitersten nood aan de openbare orde zou vergripen.

Toen echter eenmaal de overheids-armenzorg door de wet erkend was, bleek al spoedig deze wettelijke grens te nauw. De praktijk breidde zich uit buiten de sfeer der politiezorg; en wel in twee richtingen: enerzijds in de richting van overheids-armenzorg ook in gevallen, waarin nog niet, althans niet onmiddellijk gevaar voor de openbare orde aanwezig was; en anderzijds ook in de richting van de opheffende armenzorg, die bedoelt de arme weer tot zelfstandigheid te brengen.

En dat was ook niet te verwonderen. Eenmaal aangenomen, dat er overheidsarmenzorg noodig is, drong het leven als het ware vanzelf tot toepassing van de beginselen, die al eeuwen te voren door de groote hervormers, met name door Calvijn en à Lasco in praktijk waren toegepast en die mede onder invloed van de herleeftde belangstelling voor de reformatie meer en meer in de praktijk naar voren traden. En het is dan ook haast vanzelfsprekend, dat Dr. Kuyper in de Tweede Kamer en Prof. Bavink in de Eerste Kamer Heemskerks poging om in een nieuwe Armenwet het gewijzigd karakter van de overheids-armenzorg tot uitdrukking te doen komen, met klem steunden.

Heemskerks poging gelukte. En de tegenwoordige Armenwet wijkt dan ook in tweeërlei opzicht principieel van de vroegere af, en wel:

vooreerst doordat overheidssteun gebracht is binnen het kader van de zedelijke roeping der Overheid en reeds wettelijk mogelijk geworden is, wanneer het noodzakelijk levensonderhoud ontbreekt, zij het ook slechts dan, wanneer familie, kerk of particuliere instelling in gebreke blijven; voorts doordat het opheffend element in de overheidsarmenzorg wordt naar voren gebracht.

De wet bepaalt n.l., dat de ondersteuning wordt verstrekt in zoodanigen vorm en zoodanige mate als met het oog op de behoeften en de persoonlijke eigenschappen in verband met de omstandigheden van den arme het meest gewenscht is om hem wederom in staat te stellen in het onderhoud van zich en zijn gezin te voorzien.

Die bepaling betekent praktisch, dat aan een kleermaker of schoenmaker geld voor gereedschap kan worden verstrekt; dat aan een winkelier een klein bedrijfskapitaal kan worden voorgeschieden; dat, kortom, incidenteel een steun kan worden verleend, die ver boven het onmiddellijk noodzakelijk levensonderhoud uitgaat, mits maar de armlastigheid kan worden voorkomen of genezen.

De overheid ging hier niet voor, maar ze volgde de praktijk, gelijk deze alle eeuwen door bij een goede armenverzorging, met name in de Calvinistische kerken, werf aantroffen.

Voorts wijst de wet in de tweede plaats als armenzorgmaatregel aan de werkverschaffing. Aan armen, die tot arbeiden in staat zijn wordt ondersteuning zooveel mogelijk gegeven in den vorm van loon voor arbeid.

Ik merk hierbij terloops op, dat de werkverschaffing, die tegenwoordig van gemeentebesturen of van particuliere maatschappijen uitgaat en door het Rijk wordt gesubsidieerd, evenals de crisisteun, buiten de Armenwet is geplaatst. Doch het feit dat de Armenwet de werkverschaffing als meest gewenschte vorm van steunverleening op den voorgrond plaatst, bewijst wel, dat zij ook in dit opzicht de opheffende armenzorg op den voorgrond plaatst.

Opheffende armenzorg hetzij met, hetzij zonder werkverschaffing is echter niet altijd mogelijk. Met het oog daarop nu bepaalt de wet, dat de ondersteuning in zulke gevallen de grens van het noodzakelijk levensonderhoud niet overschrijden mag. We hebben hier te doen met de categorie der z.g. armlastigen, der blijvende, althans langdurige steuntrekkers.

Nu zijn, zooals ik al opmerkte, de werklozen buiten de Armenwet geplaatst. Van opheffende armenzorg is ten hunnen aanzien nauwelijks sprake en kan veelal ook, tengevolge van het groot aantal, geen sprake zijn, tenzij zij bij een werkverschaffing kunnen worden geplaatst en zoo weer eenigszins in staat worden gesteld door arbeid in hun onderhoud te voorzien.

En komen de werklozen niet langer voor crisisteun in aanmerking, dan zijn ze in wettelijken zin armlastigen. Opheffing is immers voorhands uitgesloten. Hun onderstand moet dan wel, ook al geldt niet langer het maximum der steunregeling, tot het noodzakelijk levensonderhoud worden beperkt.

Dr J. W. NOTEBOOM.

MUZIKALE KRONIEK

De Matthäus Passion-uitvoering door de Nederlandsche Bachvereniging te Naarden.

Der traditie getrouw heeft ook in dit jaar, nu alles staat in het teken der Bach- en Händelherdenking, de Nederlandsche Bachvereniging op Goeden Vrijdag haar uitvoering van Bachs meestercompositie de Matthäus Passion gegeven in Naardens Groote Kerk, die zich zoo uitstekend leent voor zulke uitvoeringen.

Het moet een gelukkig feit worden genoemd, dat jaar op jaar honderden zich opmaken van heinde en ver om deze uitvoering bij te wonen. Laat ik het meer algemeen zeggen, het mag een gelukkig feit genoemd worden, dat onze tegenwoordige tijd, waarin bovenal gevraagd wordt naar het gesyncopeerde ritme van de jazzmuziek, toch ook nog gelegenheid heeft om zich eens rustig te zetten tot luisteren, als Bach of Händel worden gespeeld. Men zou zoo meenen, dat deze muziek, zoo vol van versieringen, toch in onzen modernen tijd, die immers wars is van ornament, die alleen maar de rechte lijn wil, die niets zegt te willen weten van eenigen omhaal, niet meer op zijn plaats is. En juist in onzen tijd is groote belangstelling gekomen voor Bach en Händel, een belangstelling, die nog steeds toeneemt. Is het een gevolg van het gemis aan ornament, dat men deze muziek zoo vol versieringen weer opzoekt? Of moet de oorzaak ergens anders worden gezocht? Is het misschien, omdat men in den tegenwoordigen tijd niet alleen de versiering mist, maar ook de groote en grootsche conceptie, dat men graag terug gaat op Bach en Händel, die een muzik-stijl hadden, die doet denken aan Cathedralen in den bouwstijl? Is het de zekerheid, het welbewust neergeschreven zijn van Bach en Händels werken, dat de tegenwoordige zoekende en in groote onvastheid rondtastende menschheid ertoe brengt zich weer te wenden tot deze grootmeesters der achttiende eeuw?

Welk een kloof gaapt er tusschen de muziekwerken van de late middeleeuwen en het werk van den nieuwen tijd, dat zijn bekroning vindt in Bach en Händel. Wanneer ik een werk van de late middeleeuwen zelf doornem, of wanneer ik een geperfectioneerde uitvoering door kunstenaars, die hun bijzondere belangstelling aan deze werken geschonken hebben meemaak, komt er altijd een gevoel van onvoldaanheid over me. Men voelt sterk het primitieve, ik zou haast zeggen het hulpeloze, dat uit deze werken spreekt. Bij Bach en Händel echter is alles gaaf en duidelijk afgerond. Daar komt bij, dat Bach vooral een zeer vrij gebruik maakt van het tonenmateriaal, de geijkte regels als het hem noodzakelijk lijkt opzij zet en dingen neerschrijft, die de moderne componist bij voorkeur zoekt om iets nieuws te geven. Bij ontleding van Bachs muziek treft telkens weer zijn, laat ik het maar noemen, aanwenden van moderne accoorden. Alleen de manier waarop deze accoorden zijn aangewend, is nog al verschillend van de wijze, waarop ze vaak tegenwoordig worden gebruikt.

De uitvoering was, evenals we dat van de Bachvereniging gewoon zijn, in alle deelen af. Bewondering wekt steeds weer het koor door de uiterst correcte wijze, waarop ook de meest ingewikkelde koorfuga wordt uitgevoerd. Het knapenkoor zong weer verrukkelijk helder van toon de koraalmelodieën. Evenals vorige jaren was de begeleiding in handen van het Utrechtsch Stedelijk Orkest, dat zich op zeer prijzenswaardige wijze van zijn taak kweet, evenals de spelers van de obligaatpartijen. De heeren solisten waren dezelfde als verleden jaar. De evangelistenpartij werd weer op voortreffelijke wijze vertolkt door Louis van Tulder, terwijl de tenoraria's mooi werden weer gegeven door Kees Smulders. Max Kloos zong de Christuspartij. Deze partij is uiterst moeilijk te vertolken en stelt buitengewone eischen; geheel bevredigen kon de vertolking mij dan ook niet. De vraag rees bij mij, of niet door hier en daar het tempo wat vlugger te nemen een juistere weergave zou verkregen zijn. De basaria's werden fraai gezongen door Willem Ravelli en de kleinere baspartijen door Lucien Louman en Louis Smithuysen. Wegens ziekte werd Jo Vincent vervangen door Anni Quistorp, die ook vroeger wel heeft meegezongen in Naarden. In het begin was even een weinig gemis aan aanpassing aan het geheel. Maar na enkele sologedeelten paste ook zij zich uitstekend aan bij het geheel. Annie Woud gaf de altoli op prijzenswaardige wijze weer, terwijl de kleinere partijen goed werden vertolkt door leden van het koor. De dirigent Anton van der Horst kan dan ook weer met voldoening terug zien op een modeluitvoering van Bachs schoone werk en de Nederlandsche Bachvereniging mag dank gebracht voor het feit, dat ze dit jaar niet minder dan drie groote werken van Bach ten gehore brengt, namelijk de Johannes Passion enkele weken geleden te Amsterdam uitgevoerd, deze Matthäus Passion-uitvoering, terwijl over enkele weken, weer in Naarden, zal worden uitgevoerd de H. Moll Messe.

D. STROO.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Gevaren bij de vertelling.

De inzender, die met mij van meening verschildte over het gebruik van kinderbijbels ten behoeve van de vertelling op de Zondagsschool, heeft nog een paar andere opmerkingen.

Hij had bezwaar tegen het woord kinderbijbel; en hij gaf toe, dat er in boeken als door mij gesignaleerd, in casu van Van de Hulst, voorstellingen gegeven worden, die in strijd zijn met de Gereformeerde belijdenis.

Maar nog meer. Hij schrijft:

„Wie zal berekenen, met hoeveel onzin, geput uit andere „handboeken“, de kinderen naar huis worden gezonden? Handboeken zooals Stock-Renkema en Jachin. Zeker, dit laatste is Gereformeerd, maar wat zegt dat ten opzichte van de vertelling? Jachin geeft een handboek, maar geen boek met vertellingen. Er moeten dus na lezing van dat Gereformeerde handboek nog vertellingen in elkaar gezet worden. En terwijl dit plaats heeft komen on-gereformeerde dingen te voorschijn (in vele gevallen in de hand gewerkt door dat handboek)... Van de Hulst geeft kinderlijke voorbeelden, Jachin niet“.

Over deze opmerking wil ik iets anders zeggen. Inderdaad geloof ik, dat ook bij het gebruik van goede Gereformeerde handboeken het gevaren blijft bestaan, dat een vertelling te voorschijn komt, in strijd met de Gereformeerde belijdenis.

Al kan ik niet toestemmen, dat dit in vele gevallen in de hand wordt gewerkt door dat handboek, want daarvan weet ik geen enkel voorbeeld! Wat ik wel weet, is dit: wanneer iemand een goed handboek gebruikt, kan het nog voorkomen, dat hij ongereformeerd vertelt.

Maar wat zegt dat nu pro of contra het hebben van bedenkingen tegen ongereformeerde handleidingen of het aanbevelen van Gereformeerde handboeken?

Want de fout ligt dan immers niet bij het boek, maar bij den gebruiker, die dat boek niet goed heeft gebruikt, of zich op andere wijze niet goed heeft voorbereid.

Dan zou men wel tot de conclusie kunnen komen, dat het er absoluut niets meer toe doet, of iemand al of niet Gereformeerde literatuur gebruikt bij zijn voorbereiding, en dat de zorg, een Gereformeerde vertelling te maken, maar aan hem zelf moet worden overgelaten zonder vertrouwen den gids.

Dan zou ik echter vreezen, dat er van het vertellen al heel weinig terecht zou komen. Omdat we bij het personeel op onze Zondagsscholen te maken hebben met menschen, die niet voldoende theologisch onderlegd zijn, om overal waarheid en dwaling te onderkennen; althans in vele gevallen.

Neen, den eisch van goede Gereformeerde hand-

leidingen met die Theologie, hoe onbetrouwbaar te meer zal gisch onder

De meest beiden op geschied- ze gebruikte gebruiken a te moeten overeenstem

Daarvoor zoo uitnem hebben, zo en die ni zocht op school zal neel wel ge

Maar nu geopperd, Wat in J riaal, waar den gema Inderdaa schiede do zelf

Het is na te gebruik gemaakt, d op de aan maar met Zondagssch in het geb Zoo zou nog vele a voldeed as te zijn.

Maar zo de Zondag maar doet leen maar Vertellen Af en toe de les het overleest ga

Of erger zich legt e Zoo doe tellen.

Zelf het Dan word van het b

Zelf leer op de lag van de Zo

Dat kost middelmat bereiken.

Als hij n meerd vo voor het

En dan hoe mensc daarvan t maken m

Vertellen zeer moei gave van merk.

En dan, lijk is, al het broe buitengew

Dat kos borg van van Geref

Want ir Christelijk daan. Tot onze hoed

De eers

ip

De Hera

Inzake door Pro het volge ik hier g

Zeer Ik be den vre en wie twijfel nen. En meend

dat van de alle deelen af, koor door de de meest in- werd. Het kna- lder van toon jaren was de chtsch Stedelijk rdige wijze van s van de obli- aren dezelfde rtij werd weer or Louis van werden weer. Kloos zong de moeilijk te ver- en; geheel be- ook niet. De ar en daar het juistere weer- s werden fraai e kleinere bas- is Smithuysen. vervangen door heeft meego- s even een et geheel. Maar t zij zich uit- Woud gaf de eer, terwijl de lkt door leden van der Horst rug zien op een e werk en de dank gebracht t minder dan gehoorde brengt, le weken gele- Mattheus Pas- weken, weer d de H. Moll

D. STROO.

SATIE

ig.

ing verschildt s ten behoeve ool, heeft nog

d kinderbijbel; s door mij ge- tulst, voorstel- id zijn met de

l onzin, geput ren naar huis als Stock-Ren- te is Gerefor- zische van de indboek, maar moeten dus na boek nog ver- En terwijl dit rde dingen te hand gewerkt t geeft kinder-

anders zeggen. et gebruik van et gevaar blijft chijn komt, in enis.

dit in vele ge- loor dat hand- kel voorbeeld! r iemand een og voorkomen,

ra het hebben eerde handlei- rmeerde hand-

et bij het boek, ook niet goed wijze niet goed

clusie kunnen meer toe doet, e literatuur ge- t de zorg, een maar aan hem der vertrouw-

r van het ver- komen. Omdat dagsscholen te niet voldoende eral waarheid as in vele ge- rmeerde hand-

leidingen mogen we nooit verwaarloozen. Ieder, die Theologie heeft gestudeerd, weet uit eigen ervaring, hoe gevaarlijk het ook dan nog is, slechts onbetrouwbare gidsen te gebruiken. En hoeveel te meer zal dit dan niet gelden voor niet theologisch onderlegden.

De meeste van de broeders en zusters, die arbeiden op de Zondagsschool, zijn niet theologisch geschoold — reden te meer, om te eischen, dat ze gebruiken als gidsen boeken, die ze kunnen gebruiken zonder eerst nog eens bij elke bladzijde te moeten onderzoeken, of wat daar staat wel in overeenstemming is met de Schrift en de belijdenis.

Daarvoor moet worden gezorgd. En het is juist zoo uitnemend, dat we onze goede handboeken hebben, zooals dat van Jachin, die vertrouwd zijn en die niet telkens behoeven te worden onderzocht op hun gereformeerdheid. Elke Zondagsschool zal hebben te onderzoeken, of het personeel wel goede boeken gebruikt.

Maar nu heeft de geachte inzender als bezwaar geopperd, dat Jachin geen vertellingen geeft.

Wat in Jachins handboek staat, biedt het materiaal, waarvan dan nog een vertelling moet worden gemaakt.

Inderdaad. En dat maken van de vertelling geschiedt door den onderwijzer en de onderwijzeres zelf.

Het is natuurlijk ook anders mogelijk: een boek te gebruiken, dat de vertelling reeds pasklaar heeft gemaakt, dat boek een paar maal goed doorlezen op de aan de orde zijnde geschiedenis — en dan maar met een goed geheugen gewapend naar de Zondagsschool trekken om te repeteren, wat men in het gebruikte boek gelezen heeft.

Zoo zou een boek als dat van Van de Hulst en nog vele andere te gebruiken zijn, gesteld, dat het voldeed aan den eisch van goed Gereformeerd te zijn.

Maar zoo is toch niet aan te raden. Dan geeft de Zondagsschoolonderwijzer geen eigen werk, maar doet dienst als een soort gramfoon, die alleen maar repeteert wat ze opgenomen heeft.

Vertellen is anders. Dat moet eigen werk zijn. Af en toe hoor ik wel eens, dat iemand even voor de les het handboek met vertellingen inkijkt en overleest en dan maar naar de Zondagsschool gaat.

Of erger nog: het boek maar meeneemt en voor zich legt om daaruit te „vertellen“.

Zoo doen we het niet. Zoo leert men nooit vertellen.

Zelf het werk doen. Zelf de vertelling maken. Dan wordt ze misschien niet zoo mooi als die van het boek, maar al doende leert men.

Zelf leeren vertellen — dat moet de onderwijzer op de lagere school en dat moet het personeel van de Zondagsschool.

Dat kost inspanning en oefening, maar ook wie middelmatige capaciteiten heeft, kan hierin veel bereiken.

Als hij maar een paar dingen doet: zich Gereformeerd voorbereiden: zich inspannen en niet even voor het uur nog even een boek inkijken.

En dan zoo nu en dan eens hooren of lezen, hoe menschen van goede kwaliteiten het doen, om daarvan te leeren, hoe men zelf een vertelling maken moet.

Vertellen is bij allen schijnbaren eenvoud een zeer moeilijk werk. Ik verbaas me soms over de gave van vertellen die ik eens bij dezen of genen merk.

En dan denk ik, dat preeken toch niet zoo moeilijk is, als vertellen voor de kleinen, want dat is het brood bereiden voor kinderzielen. Iets, wat ik buitengewoon moeilijk acht.

Dat kost studie. En dat eischt vóór alles waarborg van Gereformeerd vertellen, dus het gebruik van Gereformeerde hulpmiddelen.

Want in onzen tijd merkt men overal, dat op Christelijk terrein water in den wijn wordt gedaan. Tot schade van de zielen, die we onder onze hoede hebben.

De eerste eisch is: vertel Gereformeerd.

C. B.

II PERSSCHOUW

Het antwoord van „De Heraut“ op mijn „Open Brief“.

„De Heraut“ antwoordde als volgt:

Eer is teer.

Inzake de verdachtmaking van Prof. Wencelius door Prof. Schilder in „De Reformatie“, ontving ik het volgende schrijven van Dr Marmelstein, waaraan ik hier gaarne een plaats verleen:

Zeer geachte redactie,

Ik behoort tot de zeer weinigen hier te lande, die den vreemdeling, wiens naam zo over de tong gaat en wiens Calvinisme zonder enige goede grond in twijfel wordt getrokken, enigszins van nabij kennen. En als zodanig heb ik enige weken geleden gemeend Prof. Schilder in een particulier schrijven

te moeten waarschuwen. Ik heb Zijn Hooggeleerde geschreven, dat mijn vriend Wencelius leraar (of hoogleraar¹⁾) is in de franse taal en letterkunde en dat hij wekelijks tien uren frans geeft aan het Quaker College van Swarthmore, ergens in Pennsylvanië. Verder dat ik nog nooit een vreemdeling heb ontmoet, die zulk een levendige en liefdevolle belangstelling had voor al wat het Nederlandse Calvinisme betrof. Een belangstelling, die zóver ging, dat hij, ofschoon onze taal niet voldoende machtig om een preek van 't begin tot het einde te volgen, verscheidene malen een volledige dienst heeft bijgewoond in de Gereformeerde kerk op 't Rafaelplein, Amsterdam-Z. In de derde plaats, dat M. Wencelius een der zeldzamen is, die het omvangrijke werk van Calvijn van A tot Z kennen.

Daarop is in „De Reformatie“ een nietszeggende en bovendien onjuiste rectificatie gekomen. Ik heb daaraan 't zwijgen toegedaan, ofschoon het de tweede maal was, dat Prof. Schilder een poging van mij doodzwijgt, om hem onjuistheden, welke hij, zonder enige achterhoudendheid, over onbekende derden debiteert, te doen herstellen. Maar nu Prof. Schilder in de laatste „Reformatie“ zo hoog opgeeft van de eerlijkheid en 't fatsoen van zijn persmanieren, moet ik dit toch even in 't openbaar zeggen. Trouwens, ik meen, dat „de vreemdeling“ volgens de Heilige Schrift meer nog dan de ingeborene des huizes recht heeft op de bescherming van zijn goede naam. Intussen blijve ik met de meeste hoogachting,

Uw dw. dr

J. W. MARMELESTEIN,

Leraar Chr. H.B.S., te Amsterdam.

1) Professeur is evengoed leraar als professor. Ieder een weet dat Colleges in Amerika inrichtingen zijn van onderwijs, dat 't midden houdt tussen Middelbaar en Hoger Onderwijs.

Ik meen, dat deze klacht niet onbillijk is.

Een vreemdeling, die tot ons kwam met de warmste gevoelens voor onze Calvinisten bezield, aldus verdacht te maken, is niet alleen in strijd met wat Gods Woord ons leert omtrent de wijze, waarop we juist voor het recht der vreemdelingen zullen opkomen, maar evenzeer met wat onze Catechismus bij de verklaring van het negende gebod ons zegt, dat „we niemand lichtelijk en onverhoord zullen oordeelen of helpen veroordeelen, maar onzes naasten eer en goed gerucht naar ons vermogen hebben voor te staan en te bevorderen“.

En al heeft Prof. Schilder nu in „De Reformatie“ het antwoord van Prof. Wencelius op deze verdachtmaking opgenomen, van een eerlijke en den Christen betamelijke terugname van deze verdachtmaking is in zijn openbaren brief, dien hij in „De Reformatie“ aan mij richt, geen sprake. Integendeel, hij komt met allerlei uitvluchten om zich te dekken, die niets terzake doen. Wat doet het er toe, of ik in mijn critiek niet Dr Beets noemde, maar wel Dr Van Lonkhuyzen, die deze verdachtmaking in „De Wachter“ schreef en wel Prof. Schilder, die deze verdachtmaking overnam als strijd wapen tegen de Calvinistherdenking? Wanneer Prof. Schilder voorts zegt, dat het met verdachtmaking niets te maken heeft, wat door Dr Van Lonkhuyzen geschreven werd, omdat het iemands karakter niet aantast als men zegt, dat hij geen calvinist is, dan is zulk een opmerking al zeer zonderling, waar Dr Van Lonkhuyzen schreef, dat „Prof. Wencelius' positie aan een vrijzinnig Amerikaansch College hem in zake de zuiverheid van zijn Calvinisme wel zeer verdacht maakt“. Want Prof. Wencelius had zich hier bij het Calvinistencongres aangesloten, daarmede verklaard met de Calvinistische belijdenis het geheel eens te zijn, en zou dus, wanneer hij „vrijzinnig“ was, zich onder een valschen schijn hier hebben aangediend. Indien dit geen verdachtmaking is, dan weet ik niet meer wat men onder verdachtmaking heeft te verstaan. Maar ook al zou de positie van Prof. Wencelius aan een vrijzinnig college de vraag hebben kunnen doen opkomen, hoe dit overeen te brengen was met zijn Calvinistische overtuiging, na hetgeen hij thans publiek geschreven heeft, kan die verdenking geen stand houden, tenzij men hem voor een opzettelijke bedrieger wil verklaren. Iemand, die aan zulk een school optreedt, die hem geheel vrij laat in zijn overtuiging; waar hij de colleges, die hij geeft in de Franse taal, juist gebruikt om zijn studenten met Calvijn en zijn denkbeelden bekend te maken en die thans nogmaals verklaard heeft zoo onomwonden en beslist mogelijk, dat hij van ganser harte instemt met de Westminsterse Confessie, die zeker een der meest besliste en belijndste Calvinistische belijdenisschriften is, heeft recht, dat men hem op zijn woord geloof en amende honorable doet van de verdachtmaking tegen hem ingebreacht.

Ik wensch de eer van onze christelijke pers hoog te houden. Het is daarom, dat ik nogmaals bij Prof. Schilder met ernst er op aandring die verdenking tegen Prof. Wencelius openlijk terug te nemen. Er is wel eens gezegd, dat een redacteur nooit ongelijk moet erkennen om zijn crediet bij zijn lezers niet te verspelen, maar ik meen, dat Prof. Schilder te hoog staat voor zulk een taktiek en te veel Christen is om een ongelijk een broeder aangedaan, niet weder te herstellen.

Op verdachtmakingen tegen mij persoonlijk gericht antwoord ik gewoonlijk niet. Maar voor een vreemdeling, die op zulk een wijze verdacht gemaakt wordt, neem ik het wel op. En al ben ik volkomen bereid in een openbaren brief de verdere bedenkingen van Prof. Schilder tegen mij zelf gericht te beantwoorden, ik zou tot mijn leedwezen van eenige verdere polemiek met Prof. Schilder over deze Calvinistherdenking moeten afzien, wanneer hij zich niet houdt aan den eisch van goede persmanieren en wat meer zegt aan wat Gods Woord als plicht tegen onzen naaste ons voorhoudt.

H. H. K.

Zie over dit alles Kerkelijk Leven van deze en de volgende week.

K. S.

„De Rotterdammer“.

Dit blad moet nog een woord mijnerzijds hebben. Ik zal echter even wachten, tot ik zie, wat men er doet met wat ik ten bescheid geef inzake kwesties, waarin het blad zich — wederom eigener beweging — liet hooren.

Algemeene en bijzondere openbaring.

In „Soester Kerkbode“ schrijft Ds Popma, Amersfoort, over de theologie van Prof. Dr A. H. de Hartog, Amsterdam (Stedelijke Univ.). Ds Popma merkt op:

Prof. de Hartog oordeelt dat mijn exposé van zijn gedachten over de verhouding van algemeene en bijzondere openbaring onjuist is en in ieder geval mijn conclusie, dat in de beschouwing van Dr de Hartog de bijzondere openbaring zou liggen in het verlengde der algemeene, onhoudbaar is.

Natuurlijk weet Prof. de Hartog zelf het beste wat hij bedoelt. Toch kan ik mijn oordeel niet wijzigen.

Het verschil ligt hier: Prof. de Hartog en ik bedoelen met dezelfde woorden niet hetzelfde.

Ik zou Gods algemeene openbaring zóó willen omschrijven: de algemeene openbaring, is die openbaring, waarbij God zich richt tot alle menschen, waarbij Hij gebruik maakt van den gewonen gang van zaken en waardoor Hij de doorwerking van de zonde stuit.

De bijzondere openbaring is die openbaring, waarbij God zich richt tot bepaalde kringen (uitverkorenen), waarbij Hij gebruik maakt van bijzondere middelen (theophanie, profetie, wonder) en waardoor Hij Zijn genade schenkt.

Deze omschrijving wordt door Dr de Hartog niet aanvaard, maar als „te gemakkelijk“ verworpen. (Grondbeginselen der dogmatiek § 15).

Prof. de Hartog's omschrijving is de volgende:

„Algemeene openbaring is: de openbaring gelijk deze naar de natuur, naar de eerste, de aardse geboorte aan de menscheid wordt geschonken, terwijl de bijzondere openbaring dan is de openbaring des Geestes, gelijk deze tegen-natuurlijk (Gal. 4:4) den natuurlijke mens wederbaart, bekeert tot geestelijken mensch (1 Cor 15:45—49). De „bijzondere“ openbaring blijft derhalve niet beperkt tot de Schrift, maar is in deze, in de Schrift (als getuigenis aangaande de heilsopenbaring naar de verschijning van Jezus Christus) slechts tot volle klaarheid gekomen voor het menscheijk bewustzijn (Joh. 1:18, 4:22, 21:31). De wederbarende Geest en het wederbarende Woord echter werken als „bijzondere openbaring“ ook reeds onder de menscheid, onder de volkeren, die, hoewel zij de Schrift niet kennen, toch reeds „kinderen“ Gods (d.i. wedergeborenen uit de „bijzondere“ openbaring) blijken te omvatten (Joh. 1:12; 10:16; 11:52). De bijzondere openbaring is derhalve de wederbarende werking Gods de eeuwen door aan alle plaats (Geref. Conf. Art. XVII) en deze bijzondere openbaring komt in de Schrift tot volle klaarheid (Joh. 1:18)“.

We zien hier dat wat Prof. de Hartog bijzondere openbaring noemt, voor een deel samenvalt met wat de Geref. dogmatiek als algemeene openbaring noemt.

Uit de opvatting van Prof. de Hartog aangaande bijzondere openbaring vloeit verder voort, dat het uiterst moeilijk, zoo niet onmogelijk, is wijsbegeerte en theologie te onderscheiden.

In Prof. de Hartog's inaugureele rede: „de Theologie en haar plaats in het kader der wetenschappen“, komen deze kwesties breed ter sprake.

Prof. Greijdanus komt in zijn recensie van deze rede (Geref. Theol. Tijdschrift, Mei 1931) dan ook tot de conclusie: „dit is wel een gansch andere gedachten-gang en voorstelling dan die in art. 2 onzer Nederl. Geloofsbelijdenis; vgl. ook Dordtsche leerregels III en IV 4; en welke de Geref. Theologie met de noodzakelijkheid der H. Schrift leert. Want op deze wijze valt de noodzakelijkheid, zooal niet der bijzondere openbaring, dan toch der H. Schrift weg. Moge zij wellicht nog nuttig zijn, onmisbaar is zij niet, althans niet voor den denker en wijsgeer, die den geheelen inhoud der Christelijke Theologie door eigen waarnemen en na- en doordenken van de „alwerkelijkheid“ en „algebeuren“ wel zou kunnen opbouwen.

Dan zou ook niet opgaan wat de Apostel Paulus schrijft in 1 Cor. 2:6 v.v.“

En: „kunnen we te werk gaande naar de aanwijzing van Prof. de Hartog, wel tot iets rijkers en heerlijkers komen dan tot hetgeen de vaderen „theologia naturalis“ noemden?“

De heilsfeiten.

In hetzelfde blad schrijft dezelfde auteur:

Dr de Hartog ontkent zeker de heilsfeiten niet. Toch kan onmogelijk bij hem de volle nadruk er op vallen.

Hij schrijft toch: Of dit individueele Christus-ideaal historisch is verschenen, of het historisch nog verschijnen zal, of het van eeuwigheid tot eeuwigheid „staat voor God“ om den mensch te representeren, te vertegenwoordigen, is een vraag van nader overweging, die aan het wezen der leer (dat de Zoon, als eeuwig beeld, den Vader borg staat, dat het heilswerk met